

Hornyik Miklós adóssága

Miklós gyászmiséjén a zsúfolásig telt budai Szent Anna templomban szellemi életünk kiválóságai jórészével együtt hallgattam a pap emlékező szavait, az orgonát, a kántort, végül a búcsúbeszédeket. Míg a liturgia a maga medrében csobogott, erős hiányérzetem támadt –, s tán nemcsak nekem. A jó barát, eszmetárs, szerkesztő-mentor és mértékletes ivócimbora távozása rajzó gondolatokat szült.

Hiátusom egyik oka meglehetősen köznapi. Sokkalkal együtt értetlenkedtem: ha Miklós nem lehetett az Írószövetség saját halottja – nemrég Arany János-díjat kapott – miért nem képviseltette magát legalább egy főhajtással, pár jó szóval a tiszteletreméltó társaság? Az európai értékrendű, magyarságközpontú, Kárpát-medencei kitekintésű vezetés figyelmét netán elkerülte, hogy Gion Nándor óta egyik legjelesebb délvidéki tollforgatónkkal – ahogy Miklós nevezte magát: írástevővel – szegényebbek lettünk? Nem szúrt szemet az ő egyedülállóan míves nyelvformálása, óriási tárgyi tudása és forró hűsége szülőföldje, a tágabb magyar vidék és annak ágas-bogas irodalma iránt? Egyáltalán: a búcsú pillanatában érdemes ilyen kérdéseket bolygatni, vagy megítélésüket bizzuk az utókorra? Nincs jó válasz rájuk, elvégre nem Miklós az első magyar író, aki élete során, s azt követően egy ideig kevés megbecsülésben részesült. Igaz: barátai és az olvasók szívében még soká létezni fog, ha jóféle házi pálinkával, vörösborral nem is köszönhetjük többé.

Hiányérzetem másik oka Miklós munkássága.

Sokak szerint jobban szeretett és tudott kérdezni, mint felelni. Inkább a társak műveivel, személyiségükkel, irodalmi beágyazottságukkal és jelentőségükkel foglalkozott – főképp Ottlik Gézával – semhogya saját eredeti alkotásaival gazdagítsa a magyar literatúrát. Az *Angol pázsit*, a *Hátársértés* és más munkái, végül a *Scott kapitány utolsó feljegyzése* olyan páratlan tudású eredeti szerzőre vallanak, aki legalább tucatnyi vaskos kötetten maradt adósnak.

Megírhatta volna a délvidéki magyar irodalom átfogó monográfiáját. Formába önthette volna e különös múltú, soknemzetiségű színes táj történetét is, akár az Osztrák-Magyar Monarchia évtizedeire összpontosítva, melynek avatott ismerője volt. Tolla alól kibontakozhatott volna a Magyarországon megtapasztalt, rendszerváltozásnak nevezett kor vérgünyös kritikája – mert azzal szemlélte a keservesen rosszemlékű átalakulást. Hajszálpontos elemző, sok tekintetben jós, bevált jövendölésekkel, csak hogy nem tudott egyesek korábbi érdemeire szűkíteni s régi-új bűnöket elhallgatni – személyekre való tekintet nélkül – hisz krónikásként és tartásos, független ítéletű férfiként az is dolga volt.

Két dolog létezik, melyek jó esetben nemcsak igénylik, de meg is érdemlik a kritikát. Az egyik a közélet, a másik az irodalom, melyek magyar földön mindig is az érdeklődés homlokterében álltak, más, boldogabb országokéhoz képest. Európa nyugati fele főképp a polgári gazdagodást vagy különféle eszközökkel a zsákmányszerzést tartotta fontosabbnak, netán mindkettőt -, s e célok érdekében, ha kellett, átírta, átértelmezte, meghamisította a múltat, sőt legújabbban a jelent is.

Miklós létezésének többek közt ezért érzem fájó hiányát. Az ő tárgyilagos kritikai szemlélete és szabatos mondatai előszóban-írásban egyaránt hozzájárulhattak volna a bús magyar valóság, e göcsörtös vén fa megújulásához, a gyökerektől egészen a lombkoronáig.

Tűnődtem a Szent Anna templom reszkető gyertyalángjai árnyékában Kondor Katalin, a Rádió egykori jeles elnökével, Döbrentei Kornéllal, a Balassihoz hasonlatos „katonaköltővel”, az irodalomtörténész-tanár-publicista Juhász Gyurival, a fölfedezetlen magyar múlt író-kutatójával, Domonkos Lacival és másokkal, míg a pap prédikált, az orgona zúgott, a kántor énekelt, gyászvers zendült, a hívek letérdeltek, fölálltak és a Miatyánkot mormolták. Elmélázva eszembe jutott utolsó találkozásunk

Miklóssal, amikor is tucatnyi kötetet hagyományozott rám és befejezetlen könyvéről beszélt. Tavaszig-nyárig elkészült volna. Halála előtt másfél héttel gyöngé volt már, de bizakodó s az írástudó valódi felelősségével körvonalazta utolsó művét. Akkor azt mondtam: a munka meg fog tartani. Legalább addig, míg befejezed.

Fáradtan bólintott.

Csontig soványodva, ültében meggörnyedve is élénken csillogó szemmel, erős hangon mondta a magát s mindenekelőtt kérdezett. Igyekeztem röviden válaszolni, mert éreztem: fogy az idő. Sokadszor is figyelmembe ajánlotta az Aracsot, a délvidéki magyar irodalom és közélet mentsvárát, az ottani magyar szellemi élet erődjét, mely a török hódoltság-kori végvidék kopjásaihoz hasonlatosan küzdő és megtartó írókat-költőket, néprajztudósokat, helytörténészeket, tanárokat, a művelődés robotosait fogadja be.

Miklós tudta, hogy a szó elszáll, az írás megmarad, holott az ő szavai jelen vannak a tévéműsorok videoszalagjain és az általa készített filmekben egyaránt. Sok éven át elhangzott beszélgetései, tanácsai, ítéletei is visszhangoznak mindazok

fülében, akik közel kerültek hozzá, megmérettek, de könnyűnek nem találtattak, akiket nemcsak tollforgatókként, hanem bármely szakma művelőiként vagy sodródó asztaltársakként magához engedett.

Hornyik Miklós szeretetreméltó volt.

A szó legnemesebb értelmében.

S még valami: igazi literary gentleman, egyik jó barátja szavaival élve *magyar úr*. Akár egy Jókai-regény hőse vagy Kemény Zsigmondé, Bánffy Miklós grófé, mindenekelőtt Krúdyé, de csak mint az íny és a torok avatott ismerője, a hölgyek barátja és tisztelője. Szindbád felületesen csapongott, az élet csúcsein tanyázott, utazgatott, evett-ivott, szeretett, Miklós elmélyült alaposággal vizsgálódott, mérlegelt és ítéletet alkotott. Sokszor didergett az élet árnyékos felén, s néha-néha szorongatta a magány is, szellemi-érzelmi értelemben egyaránt. Osztályrésze volt a meg nem értés, s a közönséges rágalom, de hát íróembernek ez a sorsa.

Megbékélt vele. Nemcsak a magáéval, másokéval is. Szellemi kiválósága és következetessége mellett ez teszi felejthetlenné, míg él a barátság és lélegzik a magyar irodalom.

